การบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 10

Risk management according to the principles of good governance of teachers and educational personnel, Buddhist studies school general education department area 10

นิติพล ชรากาหมุด
Nitiphon Charakamut
กชภัทร์ สงวนเครือ
Kotchaphat Sanguankhruea
สนุก สิงห์มาตร
Sanook Singhmat
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
Master of Education Program in Buddhist Educational Administration
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Roi Et Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail:za0903485960za@gmail.com

Received: 18 January 2026; Revised: 7 February 2026; Accepted: 30 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 2) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาล และ 3) เสนอแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 221 รูป/คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหาร ด้านความเสี่ยง และด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารความเสี่ยงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมด้านสภาพแวดล้อมองค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ การบ่งชี้เหตุการณ์ การประเมินและตอบสนองความเสี่ยง กิจกรรมควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามผล 2) วิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลเน้นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยยึดหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการ

ตรวจสอบได้ ส่งผลให้การจัดการความเสี่ยงมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และ 3) แนวทางที่เหมาะสม คือการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลในทุกขั้นตอนของการบริหารความเสี่ยง พร้อมพัฒนากลไกการติดตาม ตรวจสอบ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การบริหาร; ความเสี่ยง; หลักธรรมาภิบาล

Abstract

This research article has three objectives: 1) to study the risk management practices of teachers and educational personnel in Buddhist monastic schools, general education section, Zone 10; 2) to study risk management methods based on good governance principles; and 3) to propose appropriate risk management guidelines based on good governance principles. The research employed a mixed-methods approach. Quantitative data was collected from 221 teachers and educational personnel using questionnaires, analyzed using means and standard deviations. Qualitative data was collected through interviews with 9 experts in management, risk management, and Buddhism.

The research findings revealed that:

1) The overall risk management situation was at a high level, encompassing organizational environment, objective setting, event identification, risk assessment and response, control activities, information and communication, and monitoring; 2) Risk management methods based on good governance emphasized a step-by-step process, adhering to the principles of transparency, accountability, and auditability, resulting in systematic and efficient risk management; and 3) The appropriate approach is to integrate good governance principles into all stages of risk management, along with developing mechanisms for monitoring, auditing, and promoting the participation of all stakeholders.

Keywords: executive; Risk; Good governance

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ให้หมายความของการศึกษาว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ ฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม สร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตภาครัฐได้เริ่มนำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารจัดการภายในหน่วยงานตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ตามระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 มาตรา 15 (3) (ก) (ค) ตามระเบียบ ๆ ข้อ 5 กำหนดให้หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐได้นำมาตรฐานการควบคุมภายในไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดวางระบบการควบคุมภายในให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารสถานศึกษาให้เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 นับเป็นการปฏิรูปการศึกษาทุกระบบของการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษาโดยให้มีองค์คณะ บุคคลผู้แทนประชาชน ร่วมกำหนดนโยบายทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งหวังยกระดับ การศึกษาของชาติให้ได้มาตรฐานและการจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษาโดยตรงสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระคล่องตัว และรวดเร็วมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 5-11, 2550)

กล่าวโดยสรุป จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 10 จะได้นำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางการบริหารและช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้เหมาะสมและทันเวลาส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 อย่างมีประสิทธิภาพประหยัด มีประสิทธิผลอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดจากกลุ่มตัวอย่างของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 10 การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจำนวน 221 คน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ครูครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 จำนวน 523

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10ได้มาจากประชากรทั้งหมดโดยกำหนดสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยมีระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 221 คน จาก 42 โรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 10 จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งหน้าที่ในโรงเรียน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพ การบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 10 ทั้ง 8 ด้าน 1) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ความเสี่ยง 3) การบ่งชี้เหตุการณ์ความเสี่ยง 4) การประเมินความเสี่ยง 5) การตอบสนองความเสี่ยง 6) กิจกรรมควบคุมความเสี่ยง 7) สารสนเทศและการสื่อสาร 8) การติดตามผลความเสี่ยง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งให้เครื่องมือมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างแท้จริง โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ 2) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่า IOC พบว่า ได้ค่า 0.8 – 1.00 3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 11 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 วิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้ต่อเดือน, ตำแหน่งในโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับ สภาพการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการแปรผลค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบียนมาตรฐาน (S.D.) ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 5 ระดับ และกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1. สภาพ สภาพการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

สภาพการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10	n = 221 คน ระดับความคิดเห็น			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กรความเสี่ยง	3.80	0.80	มาก	5
2. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ความเสี่ยง	3.99	0.84	มาก	1
3. ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ความเสี่ยง	3.75	0.91	มาก	7
4. ด้านการประเมินความเสี่ยง	3.67	0.94	มาก	8

5.	ด้านการตอบสนองความเสี่ยง	3.80	0.97	มาก	4
6.	ด้านกิจกรรมควบคุมความเสี่ยง	3.77	0.94	มาก	6
7.	ด้านสารสนเทศและการสื่อสารความเสี่ยง	3.81	0.97	มาก	3
8	ด้านการติดตามผลความเสี่ยง	3.83	0.96	มาก	2
	โดยภาพรวม	3.80	0.73	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า พบว่า สภาพการบริหารความเสี่ยงของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.73 จำแนกตามรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับความคิดเห็นในระดับสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่2 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 ด้านที่8 ด้านการติดตามผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96 ด้านที่7 ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.97 ด้านที่5 ด้านการตอบสนองความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.97 ด้านที่1 ด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 ด้านที่6 ด้านกิจกรรมควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94 ด้านที่3 ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 ด้านที่4 ด้านการประเมินความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94

2. วิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการประเมินความเสี่ยง 2) ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ความเสี่ยง 3) ด้านกิจกรรมควบคุมความเสี่ยง 4) ด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร 5) ด้านการตอบสนองความเสี่ยง ในหลักธรรมาภิบาลเพื่อมุ่งเน้นการทำงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดหลักความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนที่อาจกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการระบุความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงและนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ทั้งยังพัฒนากลไกควบคุมภายในที่มีมาตรฐาน มีการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยงอย่างทั่วถึง และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนติดตามประเมินผลการจัดการความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือขององค์กร

3. แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

ผู้วิจัยได้นำ แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 ไปประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยผู้เข้าร่วมในการประเมินรูปแบบแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) สรุปผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. สภาพทางการบริหารความเสี่ยงของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

ผลการวิจัยพบว่า ผู้จัดการ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 มีความคิดเห็นต่อสภาพการความเสี่ยง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีการจัดทำและเสนอการวางแผนและประเมินผลอย่างรอบคอบเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาและไม่ให้เกิดความเสี่ยงต่อบริหารที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ดวงจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน ภาคใต้ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการควรศึกษารายละเอียด และวิธีการเกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาโดยมีการวิเคราะห์หลักสูตรการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนวิธีการนำ หลักสูตรไปสู่การใช้จริงในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก (สุภาวดี ดวงจันทร์, 67, 2559)

2. วิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีการประชุมวางแผนและทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ (หลักนิติธรรม) การยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ อย่างเคร่งครัด และเป็นธรรม (หลักคุณธรรม) การยึดมั่นในคุณธรรมความดีงาม การส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต (หลักความโปร่งใส) การดำเนินงานที่เปิดเผยข้อมูลให้ตรวจสอบได้ และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก (หลักการมีส่วนร่วม) การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และตัดสินใจ (หลักความรับผิดชอบ) การตระหนักในหน้าที่และรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานและปัญหาของส่วนรวม (หลักความคุ้มค่า) การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ ธร สุนทรายุทธ ได้ทำวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ธร สุนทรายุทธ, 47, 2550)

3. แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรในการกำกับดูแลเชิงรุกและยึดมั่นในความโปร่งใส รับผิดชอบ และตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ โดยบุคลากรมีการบ่งชี้ วิเคราะห์ และจัดลำดับความเสี่ยงอย่างแม่นยำ รวมทั้งกำหนดมาตรการควบคุมที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม คุณธรรม และความคุ้มค่า นอกจากนี้ยังมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ พร้อมพัฒนากลไกการสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้กระบวนการบริหารความเสี่ยงเป็นไปอย่างยั่งยืนและหนุนเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในทุกด้าน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ งามโรจน์ แนวทางการจัดการความเสี่ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อยู่ในรดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 10 แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ว่า

1. Risk Assessment ด้านการประเมินความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานที่ชัดเจน โดยครอบคลุมทั้งความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่อาจตามมา โรงเรียนควรกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ตรวจสอบได้ เช่น ตารางวิเคราะห์ความเสี่ยง การจัดลำดับความสำคัญ และการประเมินตามตัวชี้วัดคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ การประเมินความเสี่ยงยังต้องมีการติดตามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน แนวทางนี้สอดคล้องกับ หลักความโปร่งใส เพราะมีกระบวนการเปิดเผยข้อมูลที่ตรวจสอบได้, (หลักสำนึกรับผิดชอบ) ที่ผู้บริหารและครูต้องรับผิดชอบต่อการจัดการความเสี่ยง และ (หลักความคุ้มค่า) ที่การประเมินจะช่วยให้องค์กรใช้ทรัพยากรได้ตรงจุดและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. Event Identification ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ การบ่งชี้เหตุการณ์คือการระบุและทำความเข้าใจว่าโรงเรียนมีความเสี่ยงใดบ้างที่อาจกระทบต่อการจัดการศึกษา ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูล ทั้งด้านวิชาการ การเงิน และการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ข้อมูลควรได้มาจากหลายแหล่ง ทั้งจากเอกสารการบริหาร ผลการตรวจสอบภายใน และความคิดเห็นของผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อให้ผลการบ่งชี้ครอบคลุมรอบด้าน การดำเนินการเช่นนี้เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม เพราะให้ทุกฝ่ายมีสิทธิมีเสียง, (หลักนิติธรรม) เพราะอ้างอิงข้อเท็จจริงและกฎเกณฑ์, และ (หลักความโปร่งใส) เพราะทุกกระบวนการเปิดเผยและตรวจสอบได้

3. Control Activities ด้านกิจกรรมควบคุม การควบคุมความเสี่ยงจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โรงเรียนควรกำหนดมาตรการป้องกันล่วงหน้า เช่น การออกระเบียบปฏิบัติ การจัดทำคู่มือการทำงาน และการจัดระบบการตรวจสอบภายใน เพื่อป้องกันการทำงานผิดพลาดหรือละเมิดกฎเกณฑ์ นอกจากนี้ ต้องปลูกฝังคุณธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครูอย่างจริงจัง เพื่อให้ครูและบุคลากรมีสำนึกในการทำงานที่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองหรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน กิจกรรมควบคุมเช่นนี้สะท้อนหลักคุณธรรม ที่เน้นความซื่อสัตย์, (หลักสำนึกรับผิดชอบ) ที่ทุกคนต้องควบคุมงานในหน้าที่ของตนเอง, และ (หลักความคุ้มค่า) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

4. Internal Organizational Environment ด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร สภาพแวดล้อมภายในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดคุณธรรมและความโปร่งใสในการทำงาน มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามหลักการที่เป็นธรรม ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารอย่างเปิดเผยและสร้างความไว้วางใจระหว่างบุคลากร อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเรื่องสำคัญ

เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในการทำงาน สภาพแวดล้อมเช่นนี้สอดคล้องกับ (หลักคุณธรรม) ที่เน้นการทำงานบนพื้นฐานความซื่อสัตย์และความดีงาม, (หลักความโปร่งใส) ที่ทุกการดำเนินงานตรวจสอบได้ และ (หลักการมีส่วนร่วม) ที่ทุกคนได้มีส่วนในการกำหนดทิศทางขององค์กร

5. Risk Response ด้านการตอบสนองความเสี่ยง การตอบสนองความเสี่ยงคือการจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและเหมาะสม โรงเรียนต้องจัดทำแผนการตอบสนองที่ครอบคลุมทั้งการป้องกัน การลดผลกระทบ การโอนความเสี่ยง และการยอมรับความเสี่ยงตามความจำเป็น ต้องกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนในแต่ละกรณี พร้อมรายงานผลการดำเนินงานอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ เมื่อเกิดปัญหาด้านการเงินต้องแก้ไขตามหลักกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (หลักนิติธรรม) ส่วนปัญหาด้านคุณธรรมต้องมีการสอบสวนอย่างยุติธรรม (หลักคุณธรรม) และต้องรายงานผลอย่างเปิดเผย (หลักความโปร่งใส) ที่สำคัญ การตอบสนองต้องสะท้อน หลักสำนึกรับผิดชอบ ของผู้ปฏิบัติและ หลักความคุ้มค่า โดยการนำบทเรียนที่ได้รับไปปรับปรุงงานและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำในอนาคต

สรุป

สภาพการบริหารความเสี่ยงของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการติดตามผล ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการตอบสนองความเสี่ยง ด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ด้านกิจกรรมควบคุม ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ความเสี่ยง และด้านการประเมินความเสี่ยงตามลำดับ โดยด้านการประเมินความเสี่ยงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก

สำหรับวิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยมุ่งป้องกันความคลาดเคลื่อนที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา มีการระบุความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานจริง ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวิเคราะห์ พัฒนาระบบควบคุมภายในให้มีมาตรฐาน สื่อสารข้อมูลความเสี่ยงอย่างทั่วถึง และเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 9 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง พบว่า แนวทางดังกล่าวมี ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารความเสี่ยงของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้าง

ประสิทธิภาพ ความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การประเมินความเสี่ยง ควรมีการกำหนด กรอบการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment Framework) ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับพันธกิจขององค์กรทางการศึกษา โดยเน้นให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากร มีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินอย่างต่อเนื่อง การใช้เครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น การจัดทำ Risk Matrix และการวิเคราะห์เชิงสถิติ จะช่วยให้การประเมินความเสี่ยงมีความแม่นยำ โปร่งใส และสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริง นอกจากนี้ ควรมีการ ทบทวนความเสี่ยงประจำปี เพื่อปรับให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง เช่น นโยบายการศึกษา งบประมาณ และความคาดหวังของสังค

1.2 ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ ควรพัฒนา ระบบการบ่งชี้เหตุการณ์ความเสี่ยง (Event Identification System) ที่สามารถรวบรวม วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลได้อย่างทันท่วงที ทั้งในมิติภายในและภายนอกองค์กร เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา อีกทั้งควรกำหนด Early Warning Indicators ที่ช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์ปัญหาได้ล่วงหน้าและลดความสูญเสีย ทั้งนี้ การสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารภายในองค์กรอย่างเปิดเผยจะช่วยให้การบ่งชี้เหตุการณ์มีความครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

1.3 อภิปรายผล การอภิปรายผลควรเชื่อมโยงผลการวิจัยเข้ากับ กรอบทฤษฎีและนโยบายระดับชาติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ข้อค้นพบจากการวิจัยต้องได้รับการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับงานวิจัยก่อนหน้า และนำเสนอในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึง ช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) รวมทั้งข้อจำกัดที่ควรได้รับการแก้ไข การอภิปรายผลที่ดีจะช่วยยกระดับความรู้จากเชิงปฏิบัติไปสู่เชิงนโยบาย และสร้างความชอบธรรมในการกำหนดมาตรการจัดการความเสี่ยงทางการศึกษาในอนาคต

1.4 สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ควรกำหนดนโยบายเสริมสร้าง สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environment) ที่เกื้อหนุนต่อการบริหารความเสี่ยง โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส และมีความรับผิดชอบร่วมกัน การบริหารทรัพยากรบุคคลควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรด้านการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการตัดสินใจ นอกจากนี้ควรปรับโครงสร้างการบริหารงานให้เอื้อต่อความคล่องตัวและการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายใน

1.5 ด้านการตอบสนองความเสี่ยง ควรกำหนดมาตรการ การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) ที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามระดับความรุนแรงและโอกาสเกิด เช่น การหลีกเลี่ยง (Avoidance)

การลดผลกระทบ (Mitigation) การถ่ายโอนความเสี่ยง (Transfer) และการยอมรับ (Acceptance) ทั้งนี้ ควรมีการจัดทำ แผนปฏิบัติการรองรับความเสี่ยง (Risk Management Action Plan) ที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในสถานการณ์วิกฤติ พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าองค์กรมีความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงในทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 การประเมินความเสี่ยง ควรกำหนดเกณฑ์ วิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจนในการประเมินความเสี่ยง เช่น การใช้แบบประเมินมาตรฐาน การวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ รวมถึงการกำหนดระดับความรุนแรงและโอกาสเกิด เพื่อให้ผู้บริหารและครูสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรงตามสภาพจริง และนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการบ่งชี้เหตุการณ์ ควรพัฒนากระบวนการที่ช่วยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบ่งชี้เหตุการณ์ ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เช่น การจัดประชุมระดมความคิดเห็น การใช้ระบบรายงานเหตุการณ์ออนไลน์ หรือการกำหนดช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้างและโปร่งใส เพื่อลดการตกหล่นของข้อมูลและทำให้สามารถเฝ้าระวังความเสี่ยงได้ทันท่วงที

2.3 อภิปรายผล ควรใช้การอภิปรายผลเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากร โดยนำผลวิจัยมาเปรียบเทียบกับสภาพจริงขององค์กร รวมถึงแนวทางของทฤษฎีหรือกรอบมาตรฐานสากล เพื่อหาแนวทางปรับใช้ให้เหมาะสม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดฐานข้อมูลและงานวิจัยเป็นตัวนำทาง

2.4 สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการบริหารจัดการความเสี่ยง เช่น การกำหนดโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน บทบาทหน้าที่ไม่ซ้ำซ้อน สร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ส่งเสริมธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และบุคลากรให้เพียงพอ เพื่อเป็นรากฐานของการจัดการความเสี่ยงที่ยั่งยืน

2.5 ด้านการตอบสนองความเสี่ยง ควรกำหนดแนวทางตอบสนองที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การยอมรับความเสี่ยง การหลีกเลี่ยง การโอนย้าย หรือการลดความเสี่ยง โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง พร้อมจัดทำแผนสำรอง (Contingency Plan) และซ้อมปฏิบัติเป็นระยะ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้ทันเวลา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรวิจัยเรื่อง การประเมินความเสี่ยง ที่ได้จากการนำแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10 ไปใช้ปฏิบัติจริง

3.2 ควรวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 10

3.3 ควรวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบหรือวิธีการของการบริหารความเสี่ยงซึ่งจะได้แนวทางที่หลากหลายเพื่อเป็นคู่มือแนวปฏิบัติของสถานศึกษาต่อไป

3.4 ควรวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบหรือวิธีการบริหารแหล่งเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาประถมศึกษาซึ่งจะได้แนวทางที่หลากหลายเพื่อเป็นคู่มือแนวปฏิบัติของสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ธัญญรัศม์ วศวรรณวัฒน์. (2561). กรอบการบริหารความเสี่ยงระดับองค์กรตามแนวทางของ COSO. วารสารวิชาการด้านการบัญชีและการจัดการ. 10(1), 15-28.

ธัญญารัตน์ สายใหม่. (2560). การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ธร สุนทรายุทธ. (2560). การบริหารความเสี่ยงทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:บริษัทเนติกุลการพิมพ์ จำกัด, 2550.

พรพรรณ งามโรจน์. (2560). แนวทางการจัดการความเสี่ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พอรุ้ง แสงนวล. (2563). การบริหารความเสี่ยงกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนางการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมกรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกบาริการ.

สุภาวดี ดวงจันทร์. (2559). รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้. ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.